

Uwertzen
yuer Marktstandet i
Herbald, Sogn 3 Firdene

Bergen 1907.

XVIII K
Opusyn

TORLEIV HANNAAS
Nynorsk Boksamling

TORLEIV HANNAAS

XVII K

X Nævershu

over Maaltilstanden i Kirkeja og Skule i
Sordaland, Sogn og Fjordarne
Nyaaarsbil 1907.

Melding fraa Det vestlandske Maalkontor.

„Gula Tidend“ Prentesmidja 1907.

Ungdomslaget „Ervingen“ i Bergen hev stipa „Det vestlandske Maalkontor“ og gjevet dette Paalag um at det m. a. skal halda Greida paa Maaltilstandet i Hordaland, Sogn og Fjordarne. Styret fyr Maalkontoret legg daa dette Doversynet fram, etter det me hava fenget Greida paa.

Me hava stilt Heradi i 3 Hovudflokkar, og Midtflakken, den som er paa Yvergangen, og som er den største, den hava me atter stilt i a og b. Med Klasse I er det aa merkja at det sleng ei og onnor Bok atter med Riksmaalet til Hovudmaal i deim, helst Leseboki. Sume Stader kann det og vera ei Skrivebok elder Refnebok, og ei Par Stader endaatil Uttydingsboki.

I III Klasse er itkje Skulen brigda meir i norsk Leid en det Vogi segjer. Denne Klasjen er i sterkt Minikande.

Skulde det vera nofo aa merkja, som anten er forlitet utgreidt elder itkje heilt rett, vilja me beda um at me verta varsla.

156967

Skulen.

Sordaland.

I.

Dei Bygder som hava fenget seg heilnorst Skule:

1. Etsingedalsfotni i Hosanger.

Denne Fotni er den fyrste i Fylket som fekk seg heilnorst Skule og fekk Blijgjalmarne inn i Kyrkja. Presten talar paa norst i Kyrkja, so det er berre Ritualet dei venta paa. Bert det eingong til det at ein av desse „maalvenlege“ Kyrkjeriksraaderne vinn paa aa setja Namnet sit under den Umstrifti som laag ferdug Hauten 1903, so drygja vijt ittje Etsingedalerne med aa nytta henne.

2. Mo Fotni i Hosanger.

3. Ullensvang. Vedtaket gjeng ut paa at alle Værebøter skal vera paa Landsmaal. Vefeboti Rolf- sen si med Støylens Tillegg. Alle striftlege Dvingar skal vera paa Landsmaal. Dette er gjennomført i alle Krinsar.

„Maalsagen i glædelig Fremgang“, segjer Pre- sten Klassen.

4. Vikøy. Bedtaket lyder: Folkeskolens Lære- og Læsebøger skal saavidt muligt være affattede paa Landsmaal. Dog skal Eleverne lære at læse begge Sprog. Elevernes skriftlige Arbeider skal i Almindelighed udføres paa Landsmaal.

Det er norske Lærebøger alle Stader og Kolfjens Lesebok, Landsmaalsutgaava.

Fraa alle desse Bygderne vert det meldt at alle Lærere tala anten Bygdemaal eller Landsmaal.

5. Granvii. Bedtaket lyder: Den skriftlige Upplæring skal til vanlegt vera paa Landsmaal; men dei siste Skuleaari skal det og gjevast noko litet Rettledning i aa skriva Dansk-Norsk.

Alle Lærebøger er paa Landsmaal, so ner som Naturkunna og Refnebok.

Ei n Lærer talar eit Maal som vel helst maa reknast til Dansk-Norsk; dei andre tala sin Dialekt, fantsje noko normalisjera.

6. Evanger. Bedtak: „Upplæringi skal vera paa BARNET sit eget Maal“. I alle Kringar er alle Lærebøger paa norsk med Undantak av Utydingsboki og Katekisma. Kolfjens Landsmaalsutgaava er Lesebok.

Ingen Lærer talar Dansk i Skulen.

II

Dei som er paa Ivergongen fraa Dansk til Norsk i Skulevegen.

Dei, som koma heile Heradet samla.

1. Bostestrondi. Skulestyret bedtof i Nov. 05 at alle Lærebøker skulde vera paa norst. Men til aa setta Skiftet fyr Heimarne og Skulen, skulde ein byta nofo daa og nofo daa; men Hausten 08 skulde alle Bøker og daa sjølvfagt all Underviisning berre vera paa norst.

Den skriftlege Upplæringi er no paa norst hver Dag utan i 4. Klasse sumestader.

Um Lærararne sitt Talemaal segjer den eine Meldaren at alle ha lenge tala norst um iffje heilt Landsmaal. Reinare Maal vil det no verta, naar alle Bøker verta paa Landsmaal.

Fraa Nyaaret skal Boki aat Heradsstyret sørast paa norst.

2. Bost. Skulestyret hev vedteket, at dei skriftlege Arbeid i alle Krinsar skal vera paa norst, at Snorre og Rolfjen og Støylens Tillegg skal verta bruka i Lesetimarne ved Sida av Rolfjen-Boki.

Alle Krinsar bruka Bellejens ABC og Noregs Soga paa norst. Med dei andre Bøkerne er det valfritt. Vilja Lærar og Foreldri hava hine Bøkerne paa norst kunna dei so, vilja dei iffje kunna dei lata

det vera. Og dei fleste lata det fulla vera, legg Meldaren til.

Two av Lærararne paa Bangen segjast knota dansk.

3. Stord. Tilstandet der er no det, at ein Krins, Bifanes, hev den skriftlege Upplæring paa norsk og dei andre hava litegrand paa norsk, men helst paa dansk. Søgobøkerne i ka l vera paa norsk i alle Krinsar, men det er so ymie med det, forso. Bifanes-Krinsen hev alle Lærebøkerne paa norsk utanum Forklaaringi. Alle Krinsar — med Undantak av Leirvik — hava Støylen sit Tillegg til Leseboki.

Men so hev Skulestyret gjort Vedtak um at fraa Hausten 1907 skal ABC paa Nynorsk nyttast i alle Skular i Heradet — og paa denne Grunn skal det so byggjast soleis at til 1910 skal Nynorsk verta Hovudmaal i alle Krinsar. — Dette Arbeidet skal fyrebuaft no frametter i Skulen paa beste Maaten.

Jugen Lærar taler dansk i Skulen.

4. Strandebarm. Skulestyret vedtok 5—6—06: „I Strandebarms Folkeskular skal baade den munnlege og den skriftlege Upplæring vera paa Nynorsk.

Alle Lære- og Lesebøker skal ogjo vera paa same Maalet. Bornu skal desutan læra aa lesa dansk-norsk.

Dei evnerikare Born kann det sidste Skuleaaret gjevast Retleiding i aa bruka Danst-Norsten skriftlegt."

Alle Lærarar tala Norst i Skulen.

3 Lærarar skriv Norst, 2 ittje.

5. Kvenherad. Læraren kann, um han vil, byrja paa Bygdemaalet, men Avgangsprøva skal gjevast paa Riktsmaal.

I alle Krinsar vert nytta Auffslib: Kyrtie Bok aat Barnet, Fjortoft: Bibelioga, Bellefen: Noregs Soga, Reusch: Naturkunna og so Kollsiens Lesebok med Stovlen sit Tillegg.

Jngen Lærar talar rein Danst-Norst.

6. Allvif. Alle Trudomsbøker skal vera paa Ny-norst og liseins Sogebøkerne. I alle Krinsar vert det gjevast skriftleg Upplæring i baee Moal, daa soleis at i Smaaskulen skal Upplæringi vera heilt paa Norst.

Jngen Lærar talar Riktsmaal i Skulen.

7. Allværsjund. Dette Heradet hev alt til Nyaaaret havt heildanst Skule. Men no er det vedteket at fraa Nyaaaret skal 2dre Bandet av Auffslibboki brukast jamsides med Kollsiensboki i Storskulen. Fraa Hausten 1907 skal dei i Smaaskulen taka til med Bellefen si ABC paa

norst og so skal dei og faa Auktidboki 1ste Bandet jansides med Rolffen si.

1 Lærar i Mælandsfotni talar dansk i Skulen. I dei andre tafast meir og mindre reint Bygdemaal og Landsmaal.

8. Herbla. Dansk er hovudmaalet; men Skulestyret hev sagt fraa til Lærararne at dei kunna gieva Borni nofo Rettleiding i Norst skriftleg, og dei hava daa litegrand Diktat i alle Krinsar. Lærebøferne er Rigsmaal og Leseboki er Rolffen med Støylen sitt Tillegg.

Alle Lærararne tala Bygdemaal.

9. Hamre. Er helder itkje so langt komet nett. Dansk er hovudmaalet. Den skriftlege Upplæring skal vera paa dette Maal. Lærebøferne er danske so ner som Noregs Soga av Bellefen. So skal tafast ibruk i alle Krinsar. Sume Stader vert og Riste si Bibeljoga nytta.

Jugen Lærar tala dansk i Skulen.

10. Gyljord. All skriftleg Upplæring er paa dansk. Lærebøferne hev det voret det same med; men no hev Skulestyret vedteket at Horn si Landkunna, Bogt si Bibeljoga og Bellefen si Noregs Soga paa Landsmaal

takast ibruk „etterkvart som Nyanstjaffelser finder Sted“. Beseboki er Koffsen si med Tillegget.

Alle Lærarar tala Bygdemaalet.

b.

Dei som koma Krinsvis.

1. Jondal. Det var Framslag uppe i 1903 um at Skulen skulde leggjast heilt yver paa norsk Grunn. Men Vedtaket kom berre til aa gjelda Torvikbygdi. Seinare er Norstken vorten hovudmaalet i 3 Krinsar til, Gerand, Nedredalen og Øvredalen, so no er der 4 Krinsar med dei skriftlege Arbeid paa Norsk, 3 med dansk og ein, Torsnes, med Blanding, so at dei fyrste Aari hev dei Upplæringi paa norsk, gjeng so yver til Riksmaalet men hev so litegrand Norsk det sidste Aaret atter. Ein Krins til kjem no. Det er Svaasand. Att stend daa berre tvo med dansk Upplæring.

Med Læreboerne er det so at Norigs Soga av Bellesen vert nytta allestader. Av dei andre Bøerne vert den danske Utgaava nytta i dei 4 Krinsarne og den norske i dei 4, dei det er norske Utgaavor av. Forklaaring, Katekisma og Kyrljesoga er paa dansk i alle Krinsar.

Ingen Lærar talor dansk.

2. Strandvik. Vedtaket i Skulestyret gjeng ut paa at Skulen skal vera heilnorsk. Men so hava dei

gjort det Undantak at dei Krinsar som so ynstja, dei kunna jaa hava Skulen dansk endaa.

Endelykti paa dette er daa at 4 Krinsar hava dei skriftlege Arbeid paa norsk og 5 paa dansk. Vellefens ABC bruka dei alle Stader. Strandvik og Søvareid Krinsar hava alle Lærebøker paa norsk, Nordtveit og Lufjund Krinsar norske, og dei andre 5 Krinsarne hava Lærebøkene paa „Bogsproget“ utanum ABCa.

Ingen Lærar danskar i Skulen.

3. Vindaas. Etter Skulestyret sitt Vedtak stend det Krinsarne fritt fyre aa bruka dei vedtefne Lærebøker paa norsk elder norsk-dansk; likeins med dei skriftlege Arbeid. ABCa skal vera paa norsk i alle Krinsar. Umlag Tredjeparten av Krinsarne i det store Heradet hava den skriftlege Uplæring heilt paa norsk og alle elder meist alle Lærebøker paa norsk. Men ogio i dei andre Krinsar er det fleire Lærebøker paa norsk. Forklaaringi er det daa berre jaae, som hava paa norsk.

Leieboki er Rolfsen med Tillegget utan i ein Krins i Myking Sogn, der hava dei tefet Auhtid.

Ein Lærar knotar endaa Skulemeistar dansk og too-tri andre er nok ikkje langt ifraa det. Dei andre Lærararne tala meir elder minder rein Norsk, sume reint framifraa.

4. Haus. Vedtaket gjeng ut paa at dei skrift-

lege Arbeid i Smaaskulen skal vera paa Landsmaal, i Storaskulen paa baare Maal. Kva Maal Lærebøkerne skal vera paa kunna Foreldri avgjera, naar dei elles nytta dei av Skulestyret vedtefne Bøker. I Gjerstad Sokn er daa Skulen mest paa Norst i alle Krinsjar, og no fyre Fol bad Krinsarne i den Sokni um aa faa ganga heilt yver til Norsten. I Haus Sokn er endaa Tyngdi baade av den skriftlege Upplæring og Lærebøkerne paa Riksmaal. Sameleis i Arne. Men der og hava alle Krinsjar sendt Bon til Skulestyret um aa faa Lærebøkerne paa Norst.

5. Hosanger Sokn. Norsten er heilt gjennomförd i 4 Krinsjar. I dei andre brukast Kyrtje og Noregs Soga paa Norst.

Jungen Lærar talar heil dansk; men sume av dei eldre tala myket blanda Maal.

6. Bruvik. Skulestyret hev infje ajort nofo Vedtak um Maalet. I tvo Krinsjar er all skriftleg Upplæring paa nynorst, i tri andre myket og i fleire andre Krinsjar nofo nytta. Berre Dale, Stanghelle, Bruvik og Balsdals Krinsjar hava meit alle skriftlege Arbeid paa Riksmaal.

Veiebuki er Rolfsten med Tillegget.

Dye og Eidsfjords Krinsjar hava Lærebøker berre paa Norst. Straume og Volstadsfjorden hava nokre paa norst, og Resten av Krinsarne hava dei paa dansk alle.

Two Lærarar tala Riksmaal; dei andre Dialekt eller reinare Landsmaal.

7. Gaalandsdalen. Vedtaki lyda: „Lærebøger i Landsmaal bliver herefter at benytte, dog saaledes at de Kredse som ønsker Lærebøger i Skriftsproget kan benytte disse naar vedkommende Kredse fatter Beslutning herom“ og „Kolfjen og Støylens Tillæg til Landsmaalsudgaven bliver at benytte i alle Kommunens Skoler.“

Verre Stogseide-Krinsen hev skriftleg Upplæring paa Landsmaal, 4 Krinsar nytta dansk.

Stogseide-Krinsen hev alle Lærebøger paa nynorsk, ogjo Striveboki.

Ingen Lærar nyttar dansk i Skulen.

8. Tysnes. Vedtaket gjeng ut paa at den skriftlege Upplæring skal gjevast paa Riksmaalet.

Vikeins er Lærebøgerne paa dette Maal med Undantak av „Noregs Soga“, som er teki ibruk i Tysnes Sofn.

Leseboki er Kolfjen med Tillegget.

Ingen Lærar talar dansk i Skulen.

9. Fjellberg. Heradet er bytt i 4 Skulesotner, Fjellberg, Bjoastrandi, Eid og Olen. Alle desja hava heil Riksmaalsstule utanum Eid, der dei hava teket Bibelsoga, Noregsioga og Katekisma paa norsk.

Leseboki er Kolfjen. Eid Sofn hev Landmaals-utgaava.

I Tid hava dei Von um snart aa faa seg heilnorskt Skule.

III.

Dei Herad som hava heilbanst Skule.

1. Narstad. I Lesnad er i 6. og 7. Klasse teket i bruk 2dre Bandet av Rolfsen og Støylen sitt Tillegg.

Meist alle Lærarar tala Riksmaal i Skulen.

I Narstad er det Utstyttjarar fraa Byen og Fabrikarbeidarar som hava Magti i Heradet og Skulen.

2. Aasarne. Skulestyret hev vedteket at Skrivearbeidi skal vera paa Riksmaalet. Alle Lærebøker er paa dette Maal. Leseboki er Landsmaalsutgaava av I Bandet af Rolfsen og Riksmaaalsutgaava med Tillegget seinare.

Læraren talar danst i tvo Krinsar.

3. Afsøyi. Fyrst i Juni 1906 vart det vedteket at Tillegget til Rolfsens Lesebok skal nyttast i Storiskulen.

Paa Løvevaag og i 4 andre Krinsar talar Læraren Bokmaal i Skulen.

4. Austevoll hev innført Rolfsen og Støylens Tillegg til Rolfsenboki til 3 Band.

1 Lærar talar Riksmaal, dei andre Dialekt elder Landsmaal.

5. Etne. All skriftleg Upplæring paa Riks-

maal og alle Lærebøker paa dette Noal. Lærararne skal endaa til tala Riksmaal, noko blanda med Dialekt.

6. Fane. Det er Vedtak um at Lærebøterne og dei skriftlege Arbeidi skal vera paa Norskdanst.

§ 4 Krinsar talar Læraren Danst i Skulen.

7. Firnaas. Dei skriftlege Arbeid skal vera paa Riksmaalet. Leseboki er Paus' og Lasien og attaat brukast Støysen sitt Tillegg.

Jngen Lærar talar danst.

8. Fitjar. Tillegget til Kolfien vert nytta i alle Krinsar. § 4 Krinsar talar endaa Læraren Bokmaalet. § Fitjar er Folk sælande vankunnige um kva det norske Maalet er.

9. Fjell. Skulestyret hev inkje gjort noko Vedtak. Kolfien med Tillegget er ibruk.

Jngen Lærar talar danst i Skulen.

10. Fusa. Leseboki er Kolfien med Tillegget. Alle Lærebøterne og den skriftlege Upplæring er paa danst. Men det skal lærast og syngjast Blijjalmar i Skulen.

Jngen Lærar talar Riksmaal i Skulen.

11. Manger. Vedtaket lyder: „De skriftlige Arbeider skal foregaa paa Riksmaal.“ Leseboki er Kolfien. I Bandet er Riksmaalsutgaava, II og III er Landsmaalsutgaava.

Jngen Lærar talar reint Klokardanst; men Maalet deira er sælande uppblanda.

12. Masfjorden. Intje nofo lers Vedtak. Støylens Tillegg er innført i alle Krinsar; elles ingi Bok paa norst.

Ingen Lærar talar heilt Riksmaal. 2 Lærarar skriva og tala rein norst.

13. Dø. Vedtaket gjeng ut paa at Borni skal hava „sikkert Kjendskab til det almindelige Bogisprog. Undervisningen i Skolen lægges dog saa nær Børnernes Taleisprog som muligt. Alle Skolens skriftlige Arbeider i norst bliver at affatte i det almindelige Skriftisprog.“

Kolffjens Lesebok er ibrut. 1. Hefte er Landsmaalsutgaava.

Ingen Lærar talar rein dansk i Skulen.

14. Røysdal. Intje nofo Vedtak. Leseboki er Kolffjen si.

15. Samnanger. Sjaa Dø.

16. Skaanevik. Skulestyret hev jett fast at Lærararne skal lesa tvo Timar med Borni fyr Bifa i Støylens Tillegg. Elles er alt paa Riksmaal. Endaa til Lærararne nytta Riksmaalet til Læremaal i Skulen. Det er berre 4 Krinsar der det ikkje vert gjort.

17. Sund. Leseboki er Kolffjen. I alle Krinsar brukar Lærararn Heimemaalet sitt paa Skulen.

18. Sveen. Alle Lærebøker og alle skriftlege

Arbeid er paa Riksmaal; men Lærararne bruka daa Dialektarne sine i Skulen.

19. Balestrand. Umlag det same som Sveen.

20. Baraldsøy. Leseboki er Kolfjen. 1. Bandet er Landemaalskulgaava.

Ingen Lærar danstar i Skulen.

21. Vikebygd. Alle Bøker og all skriftleg Upplæring er paa Riksmaal. Skulestyret hev havt fyre seg Rundskrivet fraa Kyrkjedepartementet um at Borni skal læra lesa Nynorsk. Skulestyret fann dei vilde venta til Kolfjen kom med somyket Landemaal at Boki hans stetta Logi.

Me sjaa soleis at $5\frac{1}{2}$ Herad hava heilnorsk Skule. $18\frac{1}{2}$ er paa Ubergongen fraa dansk til norsk. Av deiim gjeng 10 yver samla, daa Skulestyret gjer Vedtak fyr heile Heradet. I dei $8\frac{1}{2}$ gjeng det Krinsvis, daa Skulestyret rettar seg etter det Krinsarne vilja.

Det er 21 Herad som endaa ittje er komne paa Los. Summe Stader varer det ittje lenge fyr dei leggja ut. Andre Stader vil det vel ganga seint, der Lifesæla og Bankunna er størst i denne Saki.

Sogn og Fjordarne.

I

Dei Herad, som hava feuet seg heilnorst Skule:

1. Kyrkjebo. Norsken heilt gjennomförd i den skriftlege Upplæring og i Læreböckerne.

2. Lavik. Det same.

3. Brekke. Vikeins. Ingen Lærar talar rein dansk i desse Heradi.

4. Leifanger. Alle skriftlege Arbeid er paa Nynorsk. Vikeins Læreböckerne undanteket Uttydingsboki. I Fresvik Sogn er ho og paa Nynorsk. Alle Lærarar tala Bygdemaallet so godt dei kunna.

5. Stryn. Dei vanlege Skrivearbeid skal vera paa norsk og desse norske Læreböcker er vedtefne: Landkunna, Naturkunna, Norigs Soga, Bibelsoga, Uttydingsbok med Katekisma.

Leseboki er Rolfsen.

Ingen Lærar talar rein dansk, men Maalet er nofo blanda hja sune.

6. Innvik. Fraa $\frac{1}{2}$ 1907 er norsk Hovudmaal i Folkeskulen. Dei Böcker, som er vedtefne er: Auflids Lesebok, Bellefen: Noregs Soga, Hægstad: Maallæra og Esteland sine Forstrifter i Skriveboki. Refnebok og Uttydingsbok er endaa paa Riksmaal.

Alle Lærarar nytta Norsken og tala meir og mindre reint.

II

Dei Herad, som er paa Yvergangen fraa danst til norst.

a.

Dei som koma heile Heradet samla.

1. Luster. Bedtaket lyder: Det skriftlige Arbeide udføres til vanligt paa Landsmaal.

Lærebøgerne er og paa norst utanum Trudomsbøgerne. Dei er paa Riksmaal.

Ynger Lærar talar danst i Skulen.

2. Aurland. Dei skriftlege Arbeid er baade paa norst og Riksmaal i heile Heradet. 8 Krinsar hava Riste: Bibelsoga paa norst og likeins Tillegget til Rolffenboki. Yngen Lærar brukar danst.

3. Hornindal. Den skriftlege Upplæring fyr det meste paa Riksmaal. Lærebøgerne er eins i alle Krinsar. ABC, Naturkunna og Refnebok er paa norst. Leseboki er Rolfsien, Landemaalutgaava.

Yngen Lærar talar danst i Skulen.

4. Bit. Skulestyret hev vedtaket at Katekisma, Bibelsoga og Bellejens ABC kunna Foreldri velja anten dei vilja taka den danste elder den norste Utgaava.

Den skriftlege Upplæring er paa Riksmaal.

Kramhaldsstulen skal leggjast paa norsk Grunn fraa komande Haust.

Ingen Lærar talar dansk i Skulen.

5. Aardal. Den skriftlege Upplæring er paa Riksmaal. Av Lærebøgerne er Bibelsoga og Noregs Soga paa norsk, hine paa dansk. I tvo Krinsar talar Læreren endoa dansk i Skulen.

6. Nordjordeid. Den skriftlege Upplæring er paa Riksmaal. Lærebøgerne likeeins. Leseboki er Rolfsien, 1. Del Vondsmaalsutgaava og elles Tillegget. Ein Krins hev paa Sotnad fenget Nuffsid Lesebok.

Ein elder kanstje tvo Lærarar tala det danske Skriftmaalet i Skulen.

Det er under Fyrebuing aa leggja Skulen hver paa norsk Grunn.

7. Balestrand. Den skriftlege Upplæring er paa dansk. Leseboki er Rolfsien med Støylens Tillegg. Lærebøgerne er paa dansk, utanum Bibelsoga, som er valfrei norsk elder dansk.

b.

Dei Herad som toma Krinsvis.

1. Jostedalen. Intje noke Bedtak. 4 Krinsar hava den skriftlege Upplæring paa norsk, 1 paa Riksmaal. Alle Krinsar hava ABC og Bibelsoga paa norsk.

Ingen Lærar talar dansk i Skulen.

2. Sogndal. I Skuleplanen stend det: „Undervisningen i Folkeskolen bør saavidt muligt i Begyndelsen saavel skriftlig som mundtlig meddeles paa Børnenes eget Taleprog.“ Elles intje nofo Bedtaf.

I alle Krinsar, so ner som tvo, vert det gjevet skriftleg Upplæring baade paa Landsmaal og Riksmaal. I dei tvo Krinsar stend det att paa Læraren. Han er ittje før aa læra dei norst.

I alle Krinsar hava dei Auktid Lesebok I og II Bandet, Bøgt si Bibelsoga og Vellejen: Noregs Soga paa norst. Blisjalmar skal lærast i Skulen.

Tvo Lærarar knota svært. Dei andre tala god norst.

Det er igong Arbeid med aa faa inn i Skulen ABC og Katekisma paa norst.

3. Gulen. Skulestyret hev vedteket at nofo av den skriftlege Upplæring kann gjevast paa Landsmaal. Dette Bedtafet er daa ymse nytta i dei ymse Krinsar. Sume hava Tyngdi av dei skriftlege Arbeid paa Nynorst, andre mindre og 2 Lærarar hava ittje lært Borni norst skriftlegt.

Kyrkjejoga og Noregs Soga er paa norst. Elles er Lærebøterne paa Riksmaal.

I 4 Krinsar talar Læraren endaa dansk.

Det er elles teket upp Arbeid syr aa faa Landsmaalet til Hovudmaal i Skulen.

4. Lærdal. 4 Krinsar hava heilnorst skriftleg

Upplæring og 4 Krinjar hava den skriftlege Upplæring heilt paa dansk og 3 Krinjar hava Upplæringi paa norsk til Borni er i 12 Aars-Alderen. Sidan nofo av kvart.

ABC, Noregs og Heimsioga paa Landsmaal, Bibelsoaga etter fritt Val. Dei andre Lærebøkerne paa Riksmaal.

Leseboki er Noffsens Landsmaalsutgaava med Tillegget.

5. Føliver. Vedtafet gjeng ut paa at kvar einstild Krins skal avgjera kva Maal, som skal brulast i Krinien. Dette gjeld dei skriftlege Arbeid, Lesing og Soga.

4 Krinjar hava dei skriftlege Arbeid paa norsk. Dei hava og ABC, Bibelsoaga og Noregs Soga paa norsk og Landsmaalsutgaava av Leseboki. 9 Krinjar hava skriftlegt Riksmaal og alle Bøker paa same Maalet. I 6 Krinjar talar Læraren endaa nærast Riksmaal. Alafeggs Krins hev søtt um aa faa alle Lærebøkerne paa norsk.

6. Hafslo. Stulesturet hev gjevet Læraren Paa-lag um at dei kvar i sin Krins skal arbeida fyre aa faa inn Lese- og Lærebøker paa norsk.

I 3 Krinjar er den skriftlege Upplæringi berre paa norsk, i 3 er det mest paa norsk og i 6 berre paa dansk.

Dei 3 fyrste Krinjarne hava ogjo alle Lære-

bøkerne paa norsk. Nesteparten av dei andre Krinjane hava berre Bibel- og Noregs Soga paa norsk, Resten paa Riksmaal.

Jungen Lærar talar dansk, men Blanding vert det hjaa jume.

7. Bremanger. Etterkvart iom Krinjane gjer Vedtak um det, gaa dei hver til norsk.

Fraa Nyaar av er det 4 Krinjar, iom skal hava dei skriftlege Arbeid paa norsk. Dei andre 10 hava det paa Riksmaal endaa.

Alle Krinjane hava Bellejen si Noregs Soga, jume hava og Landkunna paa norsk; elles alle Bøker paa dansk. Dei 4 Krinjane hava Aulid Lesebok, dei andre Bavis og Læsen.

I tvo Krinjar talar Læreren Riksmaal i Skulen.

8 Kinn. Skulestyret hev vedteket, at dansk skal vera hovudmaalet: men det gisnar litegrand etterkvart dette Vedtaket. 1 Krins hev no fenget Skulen lagt heilt hver paa norsk og 1 til hjem med det alra fyrte. 2 Krinjar hava nofo skriftlegt paa norsk. 6 Krinjar brufa Bellejen: Noregs Soga.

Leseboki er Kolsjen med Tillegget.

Jungen Lærar talar reint Riksmaal, men Blanding vert det hjaa mange.

9. Sulen. Ein Krins er komen hver til heil skriftleg Upplæring paa norsk. I 9 Krinjar er dei

tilfarne so jmaatt, og berre 5 Krinsar standa att med berre danst.

I den eine Krinien er nofo af Bøkerne og paa norst.

Leseboki er Kolljen med Støylens Tillegg.

10. Glopven. 9 Krinsar hava søft um det og Skulestyret hev gjort Vedtak um at um 3 Aar stal den skriftlege Upplæring og alle Lærebøker vera paa norst i desse Krinsarne. Leseboki i desse Krinsarne er Anslid.

I dei andre 9 Kriniarne stal dei hava Avskrift i Landemaal og av Lærebøker Noregs Soga vera paa norst. 2dre Bandet av Anslidboki nyttast og.

11. Nasidal S. Skulestyret hev vedteket at det stal vera valiritt millom Lærebøker paa norst og paa danst.

I 3 Krinsar er dei byrja med norst, 4 Krinsar stend att med berre danst.

Norste og danste Lærebøker vert nytta um einannan i alle Krinsar.

Ingen Lærar talar danst i Stulen.

12. Bebring. Den skriftlege Upplæring er heist paa danst i 3 Krinsar. Men i dei 5 Krinsarne er dei doa tilfarne med litegrad norst skriftleg.

3 Krinsar hava Bellejen: „Noregs Soga“; elles er Lærebøkerne paa danst.

Leseboki er Kolfien, Landsmaalsutgaava og Landsmaalsstilleget

Alle Lærarar taka Bygdemaalet.

13. Yttre Holmedal. 2 Krinsar hava litegrand skriftleg norst.

3 Krinsar bruka Salveions Refnebok og Bellefens „Noregs Soga“. Ein Krins hev ataatt Bibel-soga paa norst.

Leseboki er Kolfien med Tillegget.

Ein Krins held paa og skal heilt yver med Skulen.

14. Indre Holmedal. Skulestyret hev vedteket at Lære- og Lesebøkerne i Skulen skal vera paa „det almindelige Bogmaal“ og dei skriftlege Arbeid skal og vera paa dette Maal.

Leseboki er Kolfien, Landsmaalsutgaava og Tillegget er vedteket skal tafast ibruk. 8 Krinsar hava søkt um at dei maa jaa buta og taka Austlid si Lesebok, og Skulestyret hev gjevet sitt Jaminne til dette.

Eller er alle Skulebøkerne paa Riksmaal.

Jungen Lærar talar dansk, men i 8 Kriniar er det nokjo myket Knut.

15. Daviti. Skulestyret hev vedteket at den munnlege Upplæring skal vera paa Barnet sitt Maal, men dei skriftlege Arbeidi skal vera paa Bokmaalet. Men det hev seinare godteket at Nordstrandi hev den skriftlege Upplæring paa Rynorist. I dei andre

Krinjarne er det paa Sammen paa Riksmaal. I Nordstrandi hava dei og norske Lærebøker; i dei andre Krinjarne er dei paa „Bogmaalet“.

Lærarne tala Bugdemaalet i Skulen so som dette let seg gjera med berre danske Lære- og Lesebøker.

III

Dei Herad, som hava heildanskt Skule.

1. Breim. Det er vedteket at Daniken skal vera hovudmaalet. Leseboki er Rolsjen og dei hava ikkje teket Tillegget, dei hava berre kaapt nokre faae av Ausflid si Lesebok.

3 Lærarar og ei Læremor bruka nok helst Dansk i Skulen endaa. 2 Lærarar og ei Læremor bruka norsk Tale.

2. Selje. Vedtalet lyder: Undervisningen i Folkestolen bør saavidt muligt meddeles paa Børnernes eget Talesprog. Efterhaanden opøves de i at forstaa og skriftligt at udtrykke sig i det almindelige Bogmaal.“

Det skal henda at det vert skrivet Diktatar paa norsk hjaa jume Lærarar.

Leseboki er Paus og Laksen og no er Ausflid teki ibruk attaat.

Lærarne tala Borni sitt Morsmaal so godt dei orka det med dei danske Lærebøker.

3. Førde. Ikkje noko Vedtak; men alle Krinsar hava den skriftlege Upplæring paa Riksmaal. Lesebøkerne. Ein Krins hev daa iøst um at dei maa faa nytta ABC og Bibelsoga paa norsk. Og det hev Skulestyret gjevet Lønve til.

Leseboki er Kolsjen med Tillegget.

4. Aftvoll. Alle Krinsar hava den skriftlege Upplæring paa Riksmaalet. Ingenstad hava dei helder Lærebøker paa norsk. Leseboki er Kolsjen med Tillegget. 2 Lærarar tala norsk, elles er det ei Blanding av Bygdemaal og dansk, med Dansten hev Overtaket og bøyger Ordi etter seg.

5. Hyllestad. All skriftleg Upplæring paa Riksmaal og alle Lærebøker. Leseboki er Kolsjen med Tillegget.

Lærarne freista tala Bygdemaalet.

Me sjaa soleis at 6 Herad er komne heilt fram, endaa um det vantar nokre Bøker i sume av deim. Paa Overgongen er 22. Av deim koma 7 samla og 15 Krinsvis. Att med Riksmaalet til Skulemaal i den skriftlege Upplæring og i Lære- og Lesebøkerne staa berre 5 Herad og endaa er det ikkje fritt det er komet paa Los haade i Førde og Selje.

Med den Tunge som no det sig i Sogn og Fjordarne vil det ikkje vara lenge fyrr Bonden hev funnet heim til seg sjølv med Maalet i Skulen, og

daa kannhenda at dei faa seg ein norjst Folke-
skule.

Ein vil sjaa at Sogn og Fjordarne er komne
langt framum Hordaland med Maalet i Skulen. Og
det er gjort dei siste tvo-tri Aari. Dei hava teket seg
paa Tak Folket der og dei gjeva seg inaudt no, fyrr
dei hava fenget Skulemaalet sitt ublanda.

I det som no her er lagt fram er det berre ein
og annan Stad nemnt um kva ABC dei bruka. Like-
vel kann ein vel ganga ut ifraa, at der som dei hava
fullnoriste Skular hava dei og norst ABC. Men so
er det sume Stader der dei endaa hava heildanst
Skule, at dei bruka Landsmaalsutgaava I av Rolffen.
Venteleg er ABCa paa dansk. Der koma daa Born
vel upp i det: ABC paa dansk. Naar dei so hava
stræva seg gjennom henne, og Ordbilæte er um aa festa
seg, so skal dei til med Landsmaal, der Ordi hava
eit heilt anna Utjaaaande. So stræva dei eit Aar
med dei 100 Sidorne Landsmaal, og desse Ordbilæte
er aat aa festa seg. Men andre Aaret skal dei so til
med Dansten att. Skulde det ikkje daa luffast aa faa
øydeleggja alt som heiter Maalsans og stipla alt
Grunnlag for skriftleg Upplæring, so vita ikkje me.
Um det er gaaet, so vøre det likevel betre at Born i
danske Skular las berre dansk dei fyrste Aari, — aa
segja so lengje dei hava dansk ABC. Men det dei

skulde gjera ogso der Danstnorsten er Hovudmaalet, det var aa lata Borni faa norst ABC og norst Lesebok dei fyrste 2—3 Aari i Skulen. Ved dette vilde Borni faa slik Bokster i seg og verta so godt underbygde, at dei jamvel kunde tola ei Riksmaalsrid yver seg dei fiste 4 Aari. Og Borni vilde paa denne Maaten verta stodare til aa lesa og skriva baade Landmaalet og Riksmaalet enn der dei driv berre med det.

Mange Stader jer det ut som Skulestyri endaa ikkje hev komet so langt som til ABC'a. Det er vel det same som dei endaa ikkje hava oppdaga dei Borni dei skal laga Skule aat.

Ja, det er baade i søre og nordre Amt mange Stader so bakvendt tilbutt, at um Skulestyri med Vilje vilde gjera det vanskelegt for Borni aa koma fram i Kunnskap og Landsvokster, so kunde det ikkje vortet verre enn det no er.

Det var ikkje for tidleg um Folk no foor til aa retta paa det som rengt er.

Blijjalmarne.

Hordaland.

Til Nyaar var Blijjalmarne tekne ibrut i desse Soknerne i Hordaland:

Vindaas, Seim, Hamre, Mo, Ekfingedalen, Stames, Haus, Gjerstad, Haalandsdalen, Strandvik, Stord,

Bommel, Unes, Hatlestrandi, Rosendal, Husnes, Olve, Strandebarm, Baraldsøy, Bifoy, Østfjøs, Kinjarvik, Ullensvang, Odda, Ulvik, Granvin, Bøfs, Uppheim.

Dertil koma Mofing, Mæland, Gjufjord og Bife, som hava teket Salmarne ibruk iaar.

Blygsalmarne var i 1906 innførde i 11 Sokner og var med Nyaaret tekne ibruk i 35¹/₂ pCt. av Kyrktjerne.

Utanam dette er nokre Sokner der dei er paa Prøve.

Sogn og Fjordarne.

Til same Tid var dei der innførde i Dale, Feet, Foranger, Aardal, Hauge, Stedje, Bangen, Flaam, Kærøy, Leikvang, Fresvik, Feios, Tjugum, Fjærland, Kvamsøy, Lavik, Kyrkjebø, Brekke, Eivindvik, Hørsvik, Holmedal, Helgheim, Nordgulen, Selje, Staarheim, Eid, Hornindal, Bereide, Høen, Gimmestad, Breim, Funnvik, Ulvik, Olden, Voen, Nedstryn, Uppstryn og Viksdalen.

Av desse 38 Kyrkjer var dei tekne ibruk i dei 21 i 1906 og dei er no sungne i 49 pCt. av Soknerne. Dertil kjem Bygstad, der Salmarne er innførde iaar, og snart skal det vera Avrøyting i Åstvoll, Njøsøen og Undredal.

Sogn og Fjordarne er no det Amt i Landet, der den norske Salmesongen er lengst komen.

Dette er eit Yversyn der me vilde syna for langt ein var komen paa Yvergangen fraa dansk til norsk Maal. Me hava halde strengt paa dette, so me hava teket so litet med som Raad er av Dagetal og lovoret. Det høyrer til Soga og det var det ikkje Tanken aa gjeva her. Men sjølvfagt maa det jankast, det som trengst til eingong aa skriva Soga um Maalbytet og myket er alt innsanka, og meir vona me faa Tak i.

Likevel vilja me taka med ei liti Soga um den Framvokster, Blygsalmarne hava havt i Fjordarne i dei sidste Aari. Det er ein so rik og inar Bokster at ingen annan Lut av Landet kann syna fram Maken.

Det som her kjem er arbeid ut av Formannen i Firda Maallag, Anders A. Lothe.

Fyre 1905 var dei ikkje innsørde i ei einaste Kyrkja i Fjordarne. Paa sume Stader, — t. D. i Vereid og Uppstryn Sokner — hadde dei freista paa det, men tapt. Men daa det so ut paa Sumaren 1905 losna, so losna det tilgagns; det spuer Lista nver dei Soknerne som hava teket deim ibruk. Her er ho:

§ 1905 vart dei innførde med desse Røystetal:

1.	23. Juli	Utvik	med	135	mot	27
2.	30. "	Breid	"	206	"	64
3.	26. Nov.	Midtgulen	"	79	"	11
4.	10. Dec.	Sunnvik	umlag	150	"	0

§ 1906:

5.	14. Jan.	Helgheim	med	153	mot	106
6.	8. April	Uppstryn	"	217	"	48
7.	22. "	Gid	"	173	"	6
8.	22. "	Loen	"	46	"	14
9.	10. Juni	Syen	"	125	"	6
10.	24. "	Biskdalen	"	61	"	41
11.	1. Juli	Nedstryn	"	78	"	44
12.	19. "	Olden	"	103	"	32
13.	5. Aug.	Hornindal	"	87	"	11
14.	5. "	Storheim	"	90	"	17
15.	8. Sept.	Gimnestad	"	68	"	5
16.	18. Nov.	Holmedal	"	153	"	53
17.	21. Okt.	Breim	"	118	"	56
18.	16. Dec.	Selje	"	78	"	54
19.	1. Juli*)	Befring	"	121	"	111

§ 1907:

20.	18. Jan.	Bygstad	med	93	mot	46
-----	----------	---------	-----	----	-----	----

*) Bispen negta Godkjenning i Befring og me vita itkje at det hev voret ny Avrøysting.

21. 30. Marsk Aistvoll med 136 mot 80
 22. 1. April Njomen " 70 " 58

§ denne Volken (1905—07) er Blisjalmarne
 vortne nedrøyfta:

§ 1905:

19. Juni Eitefjorden for 69 mot ? (bart iffje talt)
 ? Dale " ? " ?

§ 1906:

- ? Aalhus for 74 mot 110
 18. Novbr. Stadlandet " 69 " 143
 30. Decbr. Bremanger " 31 " 49

§ 1907:

20. Januar Sande (S. Holmedal) ? ?

Etter dette skulde 2577 hava røyfta fyre Blis-
 jalmarne i desse Soknerne og 1008 mot deim.

